

Les implicacions del mètode pedagògic que promou Bolonya

El canvi en la metodologia docent és un dels reptes de l'Espai europeu d'educació superior (EEES). Caldrà que els professors universitaris estimulin els discents a assumir un rol més actiu que el tradicional a les nostres aules, d'on les classes conegudes com a magistrals haurien de desaparèixer. Els estudiants, per la seva banda, en lloc de dedicar-se a prendre uns apunts que després seran sovint la seva única lectura, es veuran obligats a passar moltes hores a les biblioteques i consultar un apreciable nombre de llibres, revistes i manuals per reunir els coneixements que després hauran de presentar i discutir a classe. Perquè la transformació sigui real i s'assoleixin els efectes cercats, caldrà un increment de la dedicació dels docents i dels discents a les seves tasques respectives, a més del canvi de mentalitat —de xip, dirien els joves— que Bolonya promou.

Els responsables de les nostres institucions d'ensenyament superior han començat a avaluar les conseqüències que el nou escenari podria tenir sobre les necessitats de recursos pressupostaris i humans. L'opinió predominant és que l'atenció que suposa el seguiment individualitzat del procés d'aprenentatge dels estudiants n'exigirà un fort increment. Alguns departaments ja han fet punta al llapis i han presentat al Rectorat unes primeres xifres.

Em sembla, però, que aquestes xifres no tenen en compte l'efecte que les noves exigències poden produir sobre la demanda. M'explicaré. Resulta obvi que Bolonya exigeix la presència física dels estudiants a les instal·lacions i una major dedicació a l'aprenentatge. Les dades disponibles palesen que, en l'actualitat, la taxa d'assistència a les classes és, moltes vegades, força reduïda. Depèn, evidentment, de les carreres. Normalment, a les de ciències, segons la terminologia clàssica, el fenomen no és tan acusat, ja que la presència als laboratoris és inexcusable. En canvi, a les de lletres arriba a ser un fenomen de magnitud sorprenent. Depèn, també, de la localització geogràfica i de l'origen social dels estudiants. De fet, les universitats dites presencials són mixtes. Una fracció no

gens negligible dels seus matriculats segueixen a distància el curs. Què passaria amb aquesta part de la demanda si ara el mètode pedagògic fos el que reclama l'EEES?

Dues són les respostes possibles. La primera és que es desviaria cap a la UOC, que per definició ja va ser creada per atendre els estudiants que no poden abandonar el seu lloc de residència o que, per raons de feina, no poden complir els horaris establerts a les institucions clàssiques. Això significaria que la matrícula d'aquestes minvaria sensiblement, com ho faria la necessitat de nou professorat per a l'adaptació a Bolonya, mentre que la UOC s'enfrontaria a una allau de peticions de matrícula que podria desbordar la seva capacitat actual. La segona possibilitat és que les universitats dites clàssiques es diversifiquessin i potenciessin l'ensenyament a distància. Ara bé, aquesta segona estratègia exigiria segurament l'especialització corresponent del professorat. És difícil que els qui ara integren les plantilles facin alhora el doble esforç de reconvertir-se al model europeu i també de dominar les tècniques pròpies de l'ensenyament a distància.

Aquesta és una qüestió que mereix una reflexió de tots els qui s'interessen o tenen responsabilitats universitàries. Bolonya probablement significarà no solament un nou estil pedagògic, sinó també una modificació quantitativa i qualitativa de la demanda i la seva reassignació entre les institucions que integren l'oferta. I perdoneu l'excessiu regust economicista d'aquest comentari final; però, com bé sabeu, la deformació professional sempre deixa empremtes.

Antoni Serra Ramoneda,
president d'AQU Catalunya

Sumari

■ **Pàgina 2**

Ajuts per a l'anàlisi dels resultats de l'enquesta d'inserció laboral 2005

AQU Catalunya a Estudia

■ **Pàgina 3**

Construir cap l'EEES: les eines

■ **Pàgines 4 - 5**

L'avaluació transversal dels Serveis Bibliotecaris a Catalunya

■ **Pàgina 6**

L'experiència adquirida en la planificació d'activitats

■ **Pàgina 7**

El perfil del professorat acreditat: el gènere

■ **Pàgina 8**

Universitat *composite*

Convocatòria d'ajuts per a l'anàlisi dels resultats de l'enquesta d'inserció laboral 2005

AQU Catalunya ha obert una convocatòria per a la concessió d'ajuts per al finançament de projectes orientats a l'anàlisi en profunditat de la base de dades d'**AQU Catalunya** resultant de l'enquesta d'inserció laboral duta a terme l'any 2005. Els resultats d'aquestes anàlisis formaran part d'una nova publicació d'**AQU Catalunya**, que seguirà la pauta iniciada amb el llibre *Educació superior i treball a Catalunya*, que analitza els resultats de l'enquesta d'inserció laboral de 2001.

S'han presentat set propostes que, d'acord amb les bases de la convocatòria, tenen com a objectiu elaborar un informe, per tal que sigui publicat per **AQU Catalunya**, sobre una de les temàtiques següents:

- Gènere i inserció laboral
- La qualitat de la inserció. El mercat laboral qualificat (branques, sectors, etc.)
- Anàlisi comparativa per universitats i àrees: guanys, satisfacció, etc.
- L'adequació de la formació universitària
- Vies, factors de contractació, temps d'inserció i situació de feina/estudi, etc.

Un cop s'hagin avaluat les propostes, **AQU Catalunya** donarà a conèixer els resultats del concurs i començarà els treballs d'elaboració de la nova publicació.

AQU Catalunya a Estudia, Saló de l'Ensenyament

AQU Catalunya participa en la 17a edició del Saló de l'Ensenyament, que aquest any canvia el seu nom pel d'Estudia. El Saló, destinat a pares, professors i, sobretot, estudiants d'ESO i batxillerat, acull l'oferta més representativa en formació universitària, altres estudis superiors, formació professional, estudis complementaris, ensenyament de llengües i serveis a l'educació.

Entre aquesta oferta, **AQU Catalunya** presenta la llista actualitzada d'ensenyaments avaluats (inclou les titulacions que formaran part de l'*Informe 2005*) i els resultats de l'enquesta d'inserció laboral dels graduats universitaris catalans de la promoció de 2001.

Totes aquestes informacions es poden trobar a www.aqucatalunya.org.

Olga Pujolràs González, AQU Catalunya

Construir cap l'EEES: les eines

L'adaptació dels estudis a l'Espai europeu d'educació superior (EEES) comporta l'establiment d'un nou paradigma docent centrat en l'estudiant, l'ús d'una nova unitat de valoració de l'activitat acadèmica i la renovació del paper formatiu. Aquesta adaptació representa una transformació profunda en el paper que juga tant el professor com l'alumne. En aquest context es fa molt necessari definir una metodologia de suport adreçada al professorat, per tal de facilitar-li la transició al nou model.

El projecte pilot d'adaptació dels estudis a l'EEES promogut pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) és, i ha estat, un bon àmbit per impulsar experiències que facilitin aquesta adaptació.

Els responsables de les universitats catalanes han anat treballant per adequar les metodologies docents que promou

Els grups tècnics que s'han creat, formats per professorat de les universitats catalanes, d'una banda, ajuden a preparar eines i a supervisar els processos de canvi i, de l'altra, es converteixen en impulsors de les proves pilot a les seves universitats respectives.

L'EEES, impulsar accions formatives des dels ICE i preparar les estructures acadèmiques i administratives. En resum: per desenvolupar els elements clau relatius al nou enfocament dels programes de formació que han de permetre estar preparats en el moment en què el marc legal espanyol adopti mesures per incorporar-se al sistema de dos cicles, a l'ús del crèdit europeu i al suplement del diploma.

És per això que **AQU Catalunya** va crear un grup de treball format per professorat de les diverses àrees i graus implicats en el projecte pilot —diplomatures i llicenciatures humanístiques i socials, enginyeries tècniques, llicenciatures científiques i enginyeries científicotecnològiques— i també del Màster Europeu, amb l'objectiu d'elaborar documentació pràctica que pugui ser útil, en primer lloc, als ensenyaments que participin en les proves pilot i, posteriorment, quan l'adaptació sigui obligatòria, a totes les titulacions.

Des d'**AQU Catalunya** es va proposar al grup que els documents pràctics versessin sobre:

- el perfil de l'alumnat,
- el pla docent de l'assignatura,
- les estratègies de seguiment i valoració de la dedicació de l'estudiant,
- les estratègies per conèixer la satisfacció de l'alumnat i del professorat i

- els mecanismes documentals per avaluar els assoliments de l'alumnat.

El resultat de la feina d'aquest grup de treball és el document *Eines per a l'adaptació dels ensenyaments a l'EEES*, el qual va dirigit tant als responsables de les titulacions com a grups de professors que participen en el pla pilot, i pretén ser una referència en l'establiment de procediments per a la recollida de les evidències que han d'aportar les titulacions en el procés d'acreditació.

Assumit l'encàrrec d'**AQU Catalunya**, la feina del grup s'ha centrat en dues temàtiques diferents, però necessàries per a una planificació i un seguiment millors del procés d'ensenyament-aprenentatge: d'una banda, el document *Eines per a l'adaptació dels ensenyaments a l'EEES*, que proposa un

protocol per formalitzar el pla docent d'una assignatura i, de l'altra, unes exemplificacions de protocols per a l'anàlisi i el seguiment de l'activitat formativa.

El pla docent de l'assignatura

Si bé el disseny del document del pla docent de l'assignatura ha estat una pràctica habitual a les universitats catalanes, el repte

d'innovació que suposa l'EEES ens porta a introduir-hi millores, que han de quedar reflectides en un nou disseny que expliciti l'esforç renovat del procés d'ensenyament-aprenentatge.

Es proposa un protocol amb dos nivells d'especificació:

- Guia docent, on s'exposen els elements mínims que es consideren imprescindibles per tal que esdevingui un document de divulgació pública.
- Programació d'activitats, on es concreten les activitats d'aprenentatge que l'estudiant ha de dur a terme per assolir els objectius formatius.

L'anàlisi i el seguiment de l'activitat formativa

En aquest apartat s'ofereixen un seguit de consideracions i es proposen unes mostres de protocols per recollir informació sobre la percepció que alumnat i professorat (protagonistes del procés d'ensenyament-aprenentatge) tenen dels processos i sobre els resultats de l'activitat formativa desenvolupada i la valoració que en fan.

Aquest document (editat exclusivament en format digital i disponible al web d'**AQU Catalunya**) forma part del conjunt de publicacions realitzades per **AQU Catalunya** en el marc del projecte DISSENY i, conjuntament amb la *Guia general per dur a terme les proves pilot d'adaptació de les titulacions a l'EEES*, ha de servir de pauta a altres titulacions per avançar pel mateix camí.

Esteve Arboix Codina, AQU Catalunya

L'avaluació transversal dels Serveis Bibliotecaris a Catalunya

A petició del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI), el Consell de Direcció d'**AQU Catalunya** ha posat en marxa el segon procés d'avaluació transversal dels Serveis Bibliotecaris (SB) de les universitats catalanes. Per aquest motiu, **AQU Catalunya** ha formalitzat els convenis oportuns amb les universitats.

Es tracta d'una segona experiència, atès que entre el 1999 i el 2001 **AQU Catalunya**, en col·laboració amb el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC), impulsà la primera avaluació transversal dels SB a les universitats públiques catalanes.¹

En aquest sentit, l'avaluació té un doble objectiu: en primer lloc, fer el seguiment dels punts forts, els punts febles i les propostes de millora derivades de l'avaluació precedent i, en segon lloc, analitzar la contribució de les biblioteques a l'assoliment dels objectius de l'Espai europeu d'educació superior.

Els resultats del primer procés foren globalment positius. Així, s'elaborà una guia d'avaluació que fou pionera a tot l'Estat. En el procés van participar experts internacionals i, en conjunt, es va fer un diagnòstic favorable de la feina duta a terme pels SB. Se'n destacà la integració i la coordinació, la cooperació i el bon nivell assolit en la prestació de serveis. Ara bé, a l'altra cara del diagnòstic aparegué de manera destacada la permanència de mètodes pedagògics que no afavorien l'aprenentatge autònom de l'alumnat mitjançant els recursos bibliogràfics. De fet, en moltes de les audiències que els comitès externs van mantenir amb els estudiants, aquests reconeixien obertament que "era possible graduar-se sense fer ús dels fons de la biblioteca". Si bé aquesta afirmació podia semblar molt contundent, recollia una percepció força estesa aleshores.

L'objectiu de l'avaluació dels SB

És precisament per aquesta raó que l'objectiu bàsic del procés que ara es posa en marxa és avaluar els SB i la seva contribució a la qualitat de l'aprenentatge i de la recerca. Així, si bé l'avaluació té una perspectiva bibliotecària, l'accent es vol posar en la perspectiva acadèmica.

La raó d'aquesta decisió rau en el fet que està plenament assumit que, en general, a Catalunya els SB han assolit alts nivells de professionalització i que són elements de prestigi de les nostres universitats. En canvi, el context s'ha modificat sensiblement: l'ensenyament s'ha desplaçat cap a l'aprenentatge i la preparació per a la formació al llarg de la vida, l'ús intensiu de les TIC, l'aparició de la informació digital, etc. En definitiva, els

requeriments no són els mateixos i cal assegurar que els SB esdevenen un dels puntals en la formació dels estudiants i en el desenvolupament de les seves competències d'anàlisi de fonts, d'informació i documentació i de cooperació en l'enfortiment de l'autoaprenentatge.

D'altra banda, es vol assolir una visió global dels SB a Catalunya, especialment pel que fa a la cooperació interuniversitària de les biblioteques i a l'ús d'indicadors de la millora de la qualitat. Precisament per aquesta raó el DURSI ha demanat a **AQU Catalunya**, en aquest procés d'avaluació del CBUC, la incorporació dels objectius i dels mecanismes d'assegurament de la qualitat i la seva contribució en el procés de transició de les biblioteques a centres de recursos per a l'aprenentatge i la investigació (CRAI).

Finalment, un tercer objectiu és actualitzar el mapa d'indicadors, tal com es proposava en els resultats del procés d'avaluació anterior, ja que en l'anàlisi prèvia de les principals fonts d'informació pública sobre els SB (Red de Bibliotecas Universitarias Españolas, REBIUN) s'observen dades que han de ser revisades atesa l'escassa fiabilitat aparent que mostren.

El procés d'avaluació dels SB

L'avaluació disposarà de la doble perspectiva habitual: la interna, responsabilitat dels comitès interns de cada universitat, i l'externa, que coordinarà **AQU Catalunya**.

La principal eina metodològica és la nova *Guia d'avaluació dels Serveis Bibliotecaris i de la seva contribució a la qualitat de l'aprenentatge i de la recerca*,² elaborada per un grup d'especialistes integrat per bibliotecaris, representants del col·lectiu de professorat i representants del DURSI i de la mateixa **AQU Catalunya**. La Guia es basa en un plantejament metodològic innovador. Així, fa un èmfasi especial en les evidències per poder justificar tots els

judicis en forma de preguntes clau. La Guia s'ha elaborat d'acord amb l'objectiu clau, és a dir, de quina manera els SB contribueixen a la qualitat de l'aprenentatge i de la recerca. Per això, la seva estructura permet fer un "recorregut" lògic: en primer lloc s'analitzen els eixos d'actuació dels SB, més endavant la seva organització i l'ús que se'n fa, i finalment s'avaluen els resultats o la satisfacció dels usuaris.

La Guia, juntament amb el procés, els criteris d'avaluació i el perfil dels

fer les avaluacions externes durant la primera quinzena de juny; la segona preveu acabar l'avaluació interna el mes de juliol i l'avaluació externa durant l'octubre. L'objectiu d'aquest calendari és que els SB puguin disposar dels seus informes finals d'avaluació el mes de novembre de 2006, per tal de poder accedir als ajuts del MEC (Ministerio de Educación y Ciencia).

L'avaluació externa planteja un repte logístic considerable, ja que en un termini molt reduït de temps caldrà fer de

conjunt del sistema, incloent-hi l'informe del CBUC. Es persegueix, doncs, la màxima homogeneïtzació en els criteris d'avaluació.

En la composició dels comitès externs es consideraran els perfils següents: acadèmics de prestigi reconegut i amb experiència en avaluació, professionals de l'àmbit dels SB i de la documentació, i metodòlegs experts en processos d'avaluació. **AQU Catalunya** impulsarà accions de formació, tant dels comitès interns com, en especial, dels externs, per tal de debatre els criteris d'avaluació, garantir l'aplicació adequada de la Guia d'avaluació i concretar amb les unitats tècniques el desenvolupament de les visites.

Finalment, **AQU Catalunya** publicarà un informe final amb els resultats de l'avaluació dels SB i del CBUC, el contingut i el format del qual seran objecte de diàleg entre les parts implicades, tot prenent en consideració la fiabilitat i la validesa de les evidències recollides, les valoracions realitzades i el grau de compliment de les directrius del procés d'avaluació que conté la Guia.

Les universitats participants en el procés d'avaluació són la UB, la UAB, la UPC, la UPF, la UdG, la UdL, la URV, la UOC, la UVic i la UAO. Un cop iniciat el procés d'avaluació a les universitats, es posarà en marxa el del CBUC.

AQU Catalunya ha presentat la metodologia d'avaluació dels SB als membres dels Comitès Interns d'aquesta avaluació a la facultat de Química de la UB

avaluadors externs, ha estat aprovada per la Comissió Específica per a l'Avaluació de la Qualitat dels Centres i Activitats Universitaris (ACAU), establerta per llei per tal d'aprovar les avaluacions amb independència tècnica, alhora que n'és la responsable final. Aquesta mateixa comissió aprovarà l'informe públic final que prepari **AQU Catalunya**.

D'acord amb el calendari aprovat s'han establert dues "tandes" d'avaluació. La primera tanda preveu que l'avaluació interna finalitzi el mes de maig, per tal de

visites externes més l'avaluació del CBUC. Així, i recollint l'experiència d'altres projectes d'avaluació transversal, **AQU Catalunya** nomenarà un únic comitè d'avaluació transversal, que treballarà en comitès específics encarregats de fer les visites a cadascun dels SB. Es preveu que a cada comitè específic hi hagi almenys un membre del comitè d'avaluació transversal. Els comitès específics redactaran els informes de cada SB, mentre que el comitè transversal serà el responsable de la redacció de l'informe final del

¹ Els resultats d'aquest procés es poden consultar a l'apartat "Publicacions / Informes anuals d'avaluació" del web d'**AQU Catalunya**.

² Aquesta Guia es pot consultar a l'apartat "Publicacions / Material metodològic" del web d'**AQU Catalunya**.

Maria Giné Soca, cap de l'Àrea de Planificació i Comunicació d'AQU Catalunya

L'experiència adquirida en la planificació d'activitats

Segons el decret 93/2003, d'1 d'abril, pel qual es van aprovar els estatuts d'**AQU Catalunya**, anualment el Consell de Direcció ha d'aprovar un pla d'activitats que ha d'anar lligat amb el projecte de pressupost de l'Agència, d'acord amb les propostes de l'Administració educativa i de les universitats respectives. Des que es va crear, **AQU Catalunya**, i abans la seva predecessora, ha elaborat anualment un pla d'activitats —evidentment, lligat al projecte de pressupost—, el qual ha estat aprovat pel Consell de Direcció. **AQU Catalunya** suma ja una trajectòria de gairebé una dècada treballant a partir de plans d'activitats anuals.

El pla d'activitats ha estat, i és, un instrument molt útil amb vista a definir conjuntament amb el Consell de Direcció les activitats que s'han de realitzar per tendir a la consecució dels objectius comuns. El pla d'activitats esdevé així un instrument en el qual, des de la independència de totes les institucions, l'Administració, les universitats i la mateixa **AQU Catalunya** determinen i estructuren les prioritats en matèria de qualitat universitària. A partir d'aquest pla d'activitats, **AQU Catalunya** ret comptes periòdicament als òrgans de govern respecte sobre el seu estat d'execució i el seu tancament anual.

Durant aquesta dècada, aquest instrument, com és lògic, ha evolucionat juntament amb l'organització. A grans trets, podríem dir que ha passat per tres etapes.

La primera va ser la de creació i ajustament a les activitats i necessitats d'**AQU Catalunya** (1996-2000). Es van estructurar els primers capítols amb les activitats que s'hi associaven, tenint en compte la missió, la visió i els valors d'**AQU Catalunya**.

La segona etapa (2001-2002) va venir marcada per l'aprovació pel Consell de Direcció, el 23 de desembre de 2000, del Pla d'actuació de l'Agència per a la millora de la qualitat del sistema universitari català 2001-2007. En aquest pla, plantejat per a sis anys, es van establir els objectius estratègics d'actuació i també les principals actuacions que conjuntament es volien realitzar amb el sistema universitari català. El punt fort del pla va ser la capacitat de l'Agència per realitzar en només dos anys pràcticament el 80% del que s'havia establert. El punt feble, malauradament, era que un pla a sis anys vista no permetia introduir en l'organització la flexibilitat suficient per donar resposta a les necessitats emergents. El context canviant del sistema universitari català —aprovació i aplicació de la LOU, la LUC i la declaració de Bolonya, entre d'altres— fa que l'organització s'hagi d'adequar a les necessitats canviant amb una periodicitat pràcticament semestral.

Així, doncs, en la tercera etapa (2003-actualitat) la planificació ha tornat de nou al seu format anual, amb revisions semestrals per part del Consell de Direcció. Però amb una novetat: després de desenvolupar la planificació en un abast més macro, en aquesta nova etapa s'ha desenvolupat en un abast més micro, com un instrument de gestió que està resultant un puntal bàsic del sistema de gestió de la qualitat intern d'**AQU Catalunya**. Concretament, el sistema de qualitat intern se

centra en la planificació anual d'activitats, la qual es veu afectada pel marc legal i els referents aplicables, per les necessitats dels usuaris i per la missió, la visió i els objectius d'**AQU Catalunya**, el *Manual de la qualitat* i el seu *Codi ètic*. A partir de la planificació, es programen totes les activitats, amb el calendari, els responsables, els objectius i els costos, tenint en compte els procediments del sistema de qualitat, el sistema de gestió informàtic GESTA i el sistema de gestió de la documentació.

Aquesta nova perspectiva més micro de la planificació d'activitats està facilitant l'aplicació del sistema de qualitat intern a les activitats i els serveis que **AQU Catalunya** presta. El més important, però, és que és un instrument que està en evolució constant, que té com a objectiu mantenir una organització flexible i que respongui àgilment a les peticions que li arriben.

Missió

AQU Catalunya té com a objectiu l'avaluació, l'acreditació i la certificació de la qualitat en l'àmbit de les universitats i dels centres d'ensenyament superior de Catalunya. Aquest objectiu s'adequa permanentment a les demandes socials, als requisits de qualitat de formació universitària i a la millora contínua de llurs processos en el marc de l'Espai europeu d'educació superior.

Visió

AQU Catalunya vol ser una **agència europea** amb projecció internacional; que **vetlla per la qualitat** del sistema universitari català i per donar resposta a les seves demandes, tot treballant conjuntament en un **marc de cooperació** que fa extensiu a altres agències i organismes; amb **capacitat d'adaptació al canvi** d'entorn i **compromesa amb la qualitat** de les seves activitats; que impulsa la **comunicació a la societat** i que està **preparada per donar resposta** a les polítiques de l'Administració.

Josep Manel Torres Solà, cap de l'Àrea de Professorat i Recerca d'AQU Catalunya

Caterina Cazalla Lorite, AQU Catalunya

El perfil del professorat acreditat: el gènere

Presentem en aquest butlletí la segona part de l'estudi del perfil de les persones sol·licitants d'acreditacions i informes per a professorat, centrat ara en el gènere.

L'estructura de professorat a les nostres universitats està poc adaptada, pel que fa al gènere, a la realitat d'una societat que ha canviat profundament els últims vint anys. Els darrers informes del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) són contundents pel que fa a aquest canvi: el 60% de les persones graduades el curs 2004-2005 són dones (percentatge que s'ha mantingut pràcticament invariable des que vam inaugurar el nou segle). En canvi, entre el professorat, l'1 de gener de 2005, només un de cada tres era dona (4.561 respecte d'un total de 13.294), situació que, a més, porta a un domini clar dels homes en els òrgans de decisió de les universitats (només 1 rectora, 13 vicerectores i cap gerent).

Podríem pensar, i amb raó, que una trajectòria professional de 35 anys és de renovació més lenta que el temps requerit per assolir la titulació de grau i que, per tant, els propers anys podríem assistir a una major incorporació femenina a la carrera professional universitària. Probablement ens equivocariem. Si considerem les figures no estables de professorat —associats (ASS), col·laboradors (COL), lectors (LEC) i visitants (VIS)—, que constitueixen el banc de què es nodreixen les figures estables —catedràtics d'universitat funcionaris (CU), catedràtics contractats (CAT), titulars d'universitat (TU), agregats (AGR), catedràtics d'escola universitària (CEU), titulars d'escola universitària (TEU), col·laboradors permanents i emèrits (EM)—, la situació no és gaire millor: només el 36% d'aquest professorat són dones. No obstant això, s'ha començat a veure un canvi de tendència en les noves figures contractuals que va crear la Llei d'universitats de Catalunya (LUC) el 2003. Les dones constitueixen ja més del 42% en aquestes figures i s'acosten a la paritat en el cas de professorat agregat. Caldrà analitzar les dades de contractació de l'any 2005 per saber si aquesta tendència es consolida.

Pel que fa a les acreditacions i els informes que emet **AQU Catalunya**, la situació és ben similar a la descrita anteriorment.

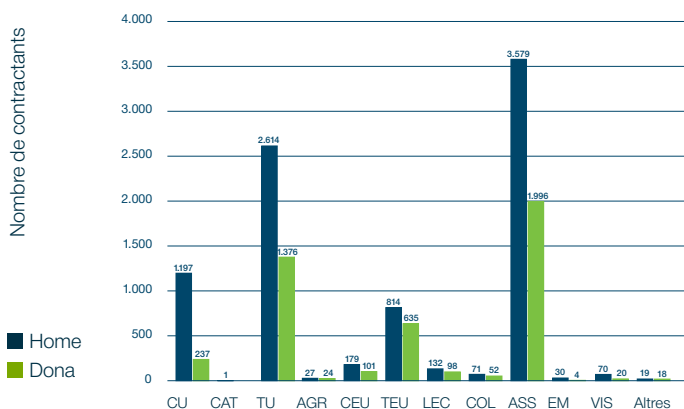
A mesura que augmenta la trajectòria científica necessària per assolir l'acreditació, disminueix el percentatge de dones que la sol·liciten. Així doncs, en l'etapa inicial de la carrera acadèmica les dones representen el 46% de les persones sol·licitants, mentre que en l'etapa final només són el 22%. Per àmbits, les dones són majoritàries a Ciències Socials, seguides d'Humanitats, Ciències de la Vida i Ciències Mèdiques i de la Salut. El percentatge més baix de dones presentades correspon a Ciències i Enginyeria i Arquitectura. En aquest darrer àmbit les dones presentades no superen en cap cas el 25% en les quatre figures contractuals.

Si considerem el còmput global, no s'observen diferències significatives en l'èxit obtingut per homes i dones en les acreditacions, tot i que en el cas de les acreditacions de recerca (professorat agregat) les dones tenen un èxit cinc punts inferior al dels homes. Per àmbits i categories trobem, però, diferències significatives en l'èxit. Les dones que es presenten a recerca avançada (catedràtics i catedràtiques) en els àmbits d'Humanitats i Ciències Socials tenen un èxit 20 punts superior al dels homes i 7 punts superior en el cas d'Enginyeria i Arquitectura; en la resta d'àmbits és igual o inferior. En el cas de l'acreditació de recerca en l'àmbit de Ciències, els homes tenen un èxit 20 punts superior al de les dones i 15 punts superior en l'àmbit de les Ciències Mèdiques i de la Salut; en la resta de casos les diferències a favor d'uns o altres és inferior a 6 punts.

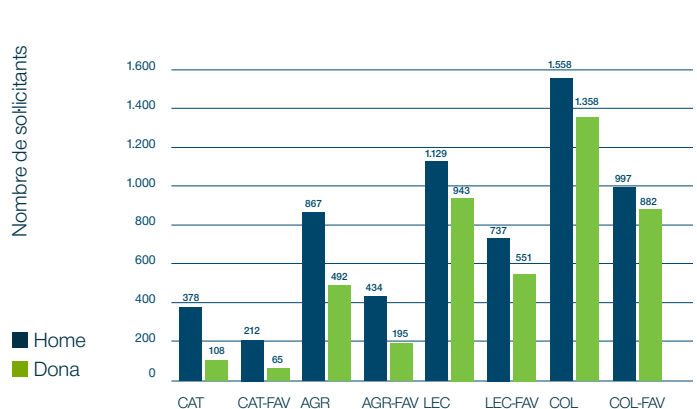
Una menció especial ens mereixen els resultats obtinguts per les dones en l'àmbit d'Enginyeria i Arquitectura. Tot i estar en franca minoria o precisament per això, l'èxit de les dones és entre 4 i 7 punts superior al dels homes en totes les figures de professorat.

En definitiva, encara haurà de passar molt de temps perquè les dones guanyin més presència en els cossos de professorat, a la vista de les dades de professores en els primers estadis de la carrera acadèmica i d'acreditacions emeses per **AQU Catalunya**. Tot i haver-se produït un canvi important en el mercat laboral amb la incorporació massiva de les dones, l'ús del temps i l'espai sembla que no s'ha modificat significativament, cosa que juga en contra de les dones. La universitat, com hem vist, no és aliena a aquests fets.

Professorat universitari per categories i gènere (01/01/2005)

Persones sol·licitants i acreditades per categoria i gènere (31/12/2005)

Universitat composite

El 1974 va sortir publicat a la revista *Ingeniería Química* el treball "Relaciones entre Departamento Universitario e Industria Química". Era la primera vegada que jo publicava alguna cosa. Pontificava obvietats sobre les relacions entre universitat i empresa: "la universitat i l'empresa s'ignoren i haurien de fer alguna cosa per col·laborar", "la supervivència de la universitat no depèn, ara com ara, dels serveis que pugui resoldre a les empreses" i altres afirmacions d'aquesta mena. Salvant les distàncies, la major part d'afirmacions continuen sent vàlides.

Malgrat tot, alguna cosa ha canviat. En Franco era viu. No hi havia competitivitat entre universitats: difícilment podia haver-n'hi el 1974, amb una UB hegemònica per antiga, una UAB incipient i una UPC que no es deia UPC sinó UPB, creada el 1971 com a agrupació d'escoles. Ni URV, ni UdL, ni UdG, ni UVic, ni UOC, ni UPF, ni URL —com a tal— ni UIC ni UAO CEU. No hi havia consells socials. No existia la paraula *accountability*. Bolonya era només una ciutat. No hi havia EEES. No hi havia **AQU Catalunya**.

I ara que sí que hi ha tot això, per què deu ser que es continua dient que "la universitat i l'empresa es donen l'esquena, s'han de conèixer més, cal que col·laborin més" com si no haguessin passat els anys? Llegiu un informe recent d'**AQU Catalunya** que diu que "les universitats catalanes no disposen de mecanismes per conèixer quines són les tendències emergents del mercat laboral que els ha de permetre adaptar els plans d'estudis als nous requeriments ocupacionals".

La pregunta és immediata: són les universitats catalanes les que no disposen dels mecanismes però les patronals sí, o potser és que les tendències emergents ningú no sap quines són? Jo crec que totes dues coses són certes i que, com a societat i com a universitat, encara estem lluny de tenir mecanismes ben engraiats de coneixement de les necessitats empresarials de formació en tots els àmbits, més enllà d'informacions puntuals. En un entorn tan làbil com el de les empreses d'avui, les tendències del mercat laboral no es poden preguntar només a l'empresari, ni a les patronals, ni als sindicats. I és que hi ha quasi tantes realitats com empreses, i quasi tantes opinions com càrrecs a les empreses.

Deixeu-me explicar dues anècdotes. Quan jo feia de degà, en una reunió de degans científics un altíssim càrrec d'una importantíssima multinacional de telecomunicacions va dir: "Ara ens falten *telecos*. Però si ara tots vostès —dirigint-se als degans— es posen a formar *telecos* nous, els primers que es posaran al mercat ho faran d'aquí a sis o set anys, i llavors ja no ens faran falta *telecos*." I un altre alt càrrec afirmava: "Hauran sentit a dir que agafem llicenciats en matemàtiques perquè ens van bé per a llocs de treball d'alta responsabilitat. Però si ara vostès —dirigint-se als degans de matemàtiques— comencen a incloure a les llicenciatures assignatures com per exemple matemàtiques per a l'empresa, o coses així, ja no els voldrem. Els volem com els formen ara."

La meva primera conclusió és que les universitats han de ser sistemes oberts, oberts al bescanvi de matèria, d'energia i d'informació amb el seu entorn. I aquest bescanvi hauria de generar ofertes docents i de recerca sòlides, basades en evidències de necessitats detectades adequadament.

La meva segona conclusió és que les universitats han de tenir vocació de formar per al futur a mitjà i a llarg termini, no tan sols de respondre de manera reactiva a la conjuntura. Massa vegades veiem intents de posada en marxa de titulacions només fonamentades en màrqueting acadèmic, que sedueixen estudiants desorientats que, cinc anys després, no trobaran ocupació.

I la meva tercera conclusió és que les universitats no tan sols han de ser adaptables als canvis externs, sinó que han de tenir com a vocació ser motors del canvi, ser proactives. No ens podem basar només en allò que se'ns manifesti des del poder polític conjuntural ni des de la conjuntura empresarial. Hem de tenir els nostres observatoris a llarg termini per detectar tendències de futur, i hem de tenir els nostres laboratoris de generació d'idees, de ciència i de tecnologia de totes les branques, per inventar tendències de futur per a la societat.

Universitats sòlides, resistents, poroses, flexibles, elàstiques, plàstiques, tenaces, dúctils i malleables alhora. No crec que existeixi un material que tingui totes aquestes propietats al mateix temps. L'única solució? Els materials compostos o *composites*, juxtaposició de materials d'excel·lents propietats individuals cadascun per separat i que, ben travats, tenen rendiments que milloren molt el comportament individual. Tot un model d'universitat.

Equip de redacció i producció | Maria Giné Soca, Conchita Herruzo Fonayet, Àgata Segura Castellà

Disseny i maquetació | Josep Turon i Eva Calatayud

Edició | Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya
Via Laietana, 28, 5a planta 08003 Barcelona
Tel.: 93 268 89 50 www.aqucatalunya.org

Dipòsit legal | B-47.523-2000